

המבחר המובא כאן לפנינו הוא משופח באמת ואף תרגומו יכול להניח את הדעת. אך יש להבהיר כי „אין תוכלו כבדו“ וגם כדאי להדגיש כי בשום פנים לא סיפק את הצורך האמיתי והמורגש של הקורא העברי ב„מבחר“ שבידי לפניו, ככל האפשר, את מיטב הספרות וההגות של אפריקה בהתעוררותה, בהשתחררותה ובשיחורורה — „מבחר“ שיהיה פרי מאמץ סלקטיבי ובקרתיות ויוודע אותנו, באורח בלתי-אמצעי, עם תופעות בעלות-משמעות בהווה החי של אפריקה ולא רק עם חמדותיה „מויאוניות“.

ב. מ.

ידיחו

תולדות החפירות הארכיאולוגיות ביריחו הן, בעצם, תולדות החיפושים אחר העיר הראשונה שכבש יהושע. אם בכל-זאת לא נגלה להם לחופרים אפסיקציה של יהושע בן-נון ותחת זאת העמיקו לרדת אל תקופות ושכבות שלא שיערו מראש — אין זו אשמתם כמובן.

השאיפה לחפור ביריחו, לעשותה אבן-פינה של כרונולוגיה מוחלטת ולהכריע עליידי כך במחלוקת הסבוכה הנוגעת לזמן כיבוש הארץ, יציאת-מצרים וכיוצא באלה — ימיה כימי המחקר הארכיאולוגי. סיר צ'ארלס וורן, האיש הראשון שנשלח ארצה ע"י הקרן הבריטית-לחקירת-ארץ בשנת 1876, ראשית מעשהו כבר היתה בחפירת כמה בורות עמוקים בתל-אל-סולטאן. הוא לא מצא שם כלום, וגם אילו היה מוצא היה זה בבחינת גס גדול, בהתחשב במצבה של הארכיאולוגיה הארצישראלית בימיו — ועם זאת לא נמנע מללוות את אכזבתו בהכרזה שתל-יריחו אינו ראוי לחפירה כלל. רק בימים אלה, אחר שנתבררה סופית, כמדומה, החלום שע"י תידה הארכיאולוגיה יום אחד לגלות את העפר מעל יריחו של ימי יהושע, רק עתה התברר עד כמה היתה זו למרבה-האירוניה, הכרזה נכונה, לפחות מאותה בחינה שעניינה באמת את וורן ואת כל החופרים שבאו אחרינו ליריחו.

בידי ע. קינן), לין יר-טאנג הוא ש„חזר וסיפור“, המבחר הפולני נערך בידי מרק גפן, ואילו מבחר הסיפור העברי („את אשר בחרתי“) לוקט ונערך בידי י. ליכטנבוים. הכרך הזה שלפנינו הוא אלמוני במובן זה. אם יש בכך משום תמיהה, הריהי מתישבת למי שמכיר כד-ענק אנגלי מפואר, שהופיע באחת מהוצאות-הספרים המכובדות ביותר בארצות-הברית, בעריכתו של אחד מבני-הסמך המעולים ביותר בשטח זה, ועניינו הפיסול האפריקאי. עיקרו של אותו כרך הוא מבחר מצוין של תצלומי עבודת-פיסול אפריקאית, „פרימיטיביות“, אבל חלקו הראשון הוא אוסף של אגדות שבטיים ועממיים כושיים, החל בהאוסא ובאשאנטי וכלה בבאילא, בקיקוי ובבאנטו.

את החלק הזה קם מר שחר ותירגם, על קרבו ועל כרעיו, לפרקיו ולמדויו, כולל מבואו המאלף — וההוצאה העברית הוציאה את התרגום הזה כמו שהוא, בלא שתטרח אפילו לציין מיהו, למשל, בעל המבוא שבראש הכרך.

לא רק האבהית יש בה כאן משום תמיהה אלא גם עצם שמו של הכרך ושיבוצו באותה סדרה של מבחרי סיפורים, „לאומיים“, מי שמבקש ליטול לידו מבחרים אחרים שבסדרה, כגון המבחר העברי או הפולני או האמריקאי, יודע שימצא כלילי סיפורים מן השנים האחרונות, או לפחות מן הדורות האחרונים — יצירות שבעיקרו של דבר חלה עליהן ההגדרה של „נובילה“ או „שורט סטורי“. גם אפריקה של המאה הזאת העמידה מספר ניכר של סופרים שחיברו רומנים ואף נובילות, מהן העומדות על מדרגה ספרותית גבוהה ומהן שזכו להצלחה מו"לית במדינות-המערב וניתרגמו לכמה לשונות. אבל הכרך הזה, כאמור, לא מאלה הוא נזון ולא את אלה הוא מביא לפני הקורא, שהרי כל-כולו אגדה, מיתוס, משלי-עם או פולקלור, במובן הרחב של המלה.

* מבחר הסיפור האפריקאי; עברית: דוד שחר; הוצאת הדר, 1961; 271 עמ'.

תקופת כניסתם המיתולוגית של בני־ישראל לארץ מגיע המחקר בפרשת יריחו לנקודת־מפנה. לדעת מיס קניון אין להטיל ספק בעדות המקראית, הגם שאין לסייעה בשום עדות ארכיאולוגית. לדעתה אמנם היתה העיר מיושבת בתקופה הכנענית־המאוחרת, אלא שבאורח־פלא אבדו כל שרידיה.

לדבריה חלו בתל יריחו שני תהליכים סות־רים: לא רק התרוממות הדרגתית של מיפסל השטח עקב הצטברות עייר־שוב שונים אלא גם הגמכת המיפסל הזה עקב פעולתם של גורמי־סחף שונים. בזמנים שעמד התל ריק משוב נעקרו כל שכבותיו העליונות על־ידי הסחף והוטלו למרגלות התל!

זהו הסבר מתקבל־על־הדעת, ואף־על־פי־כן אינו „חלק“ כל־צרכו. עובדה היא שנתרו במרומי התל שרידים שונים משך תקופות ארוכות, אף שלכאורה היה עליהם להיעלם כליל. כך, למשל, הספיקו, לפי חישוביה של מיס קניון, 180 השנה שעברו מחורבנה של העיר הכנענית־התיכונה ועד יסודה של העיר הכנענית־המאוחרת לסחוף אשך 2,400 שרידיה של העיר הזאת, בעוד אשר 2,400 השנים שחלפו מאז ראשית התקופה הפרסית לא הצליחו להסב לשרידי העיר בת התקופה היא כשיעור אותו נזק. שרידים מן הת־קופה המכונה „שיבת ציון“ נמצאו במרומי התל עוד על־ידי המשלחת הגרמנית.

מדוע דיקדקנו כל־כך בפרטים הטכניים הללו של שימור הקרקע? הטעם לכך הוא שנראה לנו כי לא עמד בה לבה במיס קניון לקום ולהכריז, כי בניגוד למסופר בספר יהושע, העלו הפירותיה ראיות הפוכות דווקא: — שיריחו הרבה הרבה קודם כל תאריך שניתן לתלות בו את יציאת־מצרים המקראית. כמובן, זוהי גלולה מרה מאד לכל שוחרי המקרא, אבל גם הדיון בשאלת הסחף לא יוכל להמיסה כליל. גם אם נקבל את הסחף והחישוף כעובדות, תישאר בעינה עדותה של מיס קניון כי למרות שנמצאו בין שכבות הסחף שלרגלי התל שרידים מתקופת־הברזל ומן התקופה הכנענית־התיכונה לא גרשמו כל שרידים מקבילים מן התקופה הכנענית האחרונה, תקופת „כיבוש הארץ“.

שתי משלחות חפרו אחרי וורן: האחת גרמנית, בשנים 1908—1911, והשניה ברי־טית, משנת 1930 עד 1936. משתיהן עוררה הבריטית אמון רב יותר מאחר שבימי פעו־לתה כבר יצאה הארכיאולוגיה הארצישראלית מיתולויה, כל שכן שבראש המשלחת עמד פרופ' ג'ון גארסטאנג המהולל.

החפירות של גארסטאנג הוכתרו בהצלחה. עלה בידו לחשוף את יסודות החומה המת־מוטטת של יהושע בן־נון. הקושי נבע רק מן התאריך שקבע גארסטאנג לחורבנה של החומה. הוא שיער שקרה הדבר ב־1400 לפסה״ג, תאריך שלא קל היה לישבו עם שיקולים היסטוריים ואחרים הנוגעים לכני־סתם של שבטי־ישראל לארץ־כנען. המשלחת האחרונה, שנתארגנה בראשות המחברת, שמה לה למטרה לתקן את תאריכו של גארסטאנג וכן, כמובן, להמשיך בחפירות בשכבות הברונזה הקדומה ובשכבה הניאוליטית, שעוד גארסטאנג הגיע אליהן בשעתו.

עובדה שבסיכום חפירותיה היא לא הכניסה העלמה קניון תיקונים בכרונולוגיה של גארס־טאנג; היא פשוט הפכתה על פיה. שלש שנות חפירה, מ־1952 עד 1954, הוכיחו כי אין כלל בתל־יריחו שום שרידים שאפשר ליחסם לימי „כיבוש הארץ“: התל נקי ומנוגב מכל שרידים כנעניים־מאוחרים, להוציא פפית־שאיבה אחת בודדה, כמין חריג הבא ללמד על הכלל. התברר לה למיס קניון כי החומות שחשף גארסטאנג לא היו כלל מימי יהושע. הוא נתפס לטעות זו משום שמיפסל החומות היה הגבוה ביותר, ממש מתחת לפני השטח. בדיקותיה בשטחים השונים של התל העלו ראיות מכריעות לכך שהחומה האמורה היא מתקופת הברונזה הקדומה. התל של יריחו הוא אפוא תל טיפוסי, שכל שכבותיו נתגבבו בתקופות קדומות ביותר. כל גבהו, למעלה מעשרה מטרים כפי שהוא היום, מורכב ישובים עתיקים ביותר, החל מ־7,000 לפני הספירה וכלה ב־2,000 לפנה״ס, שקמו בזה אחר זה בקצב מהיר. בשאלת

* קתלין קניון: חשפנו את יריחו; תרגום: ש. אריון; הוצאת דביר, 1962; 218 עמ'.